

Aaçlık GENOTİDın 70-ci kara yıldönümü

1946 güzü - 1947 kışı hem ilkyazı gagauzlara karşı zorlan yapılan aaçlıkta 40-60% insanımız, GENOTİDa kabaatsız kurban olup, aaçlıktan öldü!

O-o-of! O-o-of! Aaçlı, o-o-f, geçirdik, of, of!

Sofya İlyiniçna YAMBOGLU
(kızlık laabı Kambur), 03.07.1934
yılın duuması Çok Meydan
küüyündä:

“O-o-of! O-o-of! Aaçlı, o-o-f,
geçirdik, of, of! Sorma, çocuım,
sorma! Aaçlı, çocuım, kimsey
geçirmesin osoy, nesoy biz geçirdik.
Genä vardı bobamız, of!

Aaçlık oldu, çocuım, kırk altıda.
Yaamurlar yaamdı, ekin yok.
Angısında vardı – vardı, angısında
yoktu – yoktu. Ekinleri aldılar. Aaç
insan biri-birindän ekin, imeelik
çalardı. Çok insan öldü aaç. Makuk
çıktı. İnsan alardı, parça-parça
iyardı. Şişardı. Biz bir kerä aldık,
da bizim bobamı brakmadı başka
iyelim.

Nelär idilär, nelär! Allah korusun!
Of, Boje, İsus, Göktä Bobacım
(stavrozunu yapêr)! Küüdä pek çok
insan aaçlıktan öldü. Kurtuldum
oradan. Da te 83 yaşına etiştım.
Mamuda dokuz uşaktık. Hepsimiz
çıktık aaçlıktan. Şindi salt bän
kaldım”.

Türkiye Başbakanı Binali YILDIRIMın Moldovaya hem Gagauziya ofițial viziti

Hederlezin (may) 5-6 günnerindä,
Moldova Premyer-ministrusu Pavel
FİLİPın teklifinä görä, Moldova-
da hem Gagauziyada ofițial vizitlan
bulundu Türkiye Başbakanı Binali
YILDIRIM.

Hederlezin (may) 5-dä Binali YIL-
DIRIM buluştu Moldova Prezidenti
İgor DODONnan, Moldova Premyer-
ministrusu Pavel FİLİPlan, Moldova
parlamentü Başı Adrian KANDUylan.

Hep o günü Türkiye Başbakanı Bi-
nali YILDIRIM, Moldova Premyer-
ministrusunnan Pavel FİLİPlan birliktä,
Moldovada Türkiye Büükelçiliin eni
Binasının açılışını yaptılar.

Hederlezin (may) 6-da da Türkiye
Başbakanı Binali YILDIRIM, Moldo-
va Prezidenti İgor DODONnan hem
Premyer-ministru Pavel FİLİPlan
birliktä, Bütündünnä gagauzların IV-
cü Kongresi çalışmasında hem başka
meropriyatyalarda pay aldı.

4-cü – 5-ci sayfalar

Komratta geçti “Gagauz kongresi”

Hederlez ayın 5-6 günnerindä
Komratta geçti “Gagauz Kongresi”
(bölä yazılı kongresin ofițial saytın-
da), angısında pay aldı on devlettän
zeedä insan.

5-ci sayfa

Demokratiyanın arkasında terörizma olursa, onu yardımnamaa gerçektän demokratiyaylan uymaz!

Hederlez ayın (may) 11-dä Türkiye Kişinev Büükelçisi Hulusi KILIÇ, Büükelçiliin binasında, Türkiye Başbakanı Binali YILDIRIMın Hederlez ayın 5-6 günnerindä Moldovaya ofițial vizitin sonuçlarınnan ilgili bir preskonferençiyayı yaptı. Preskonferençiyayı Büükelçi başlattı ondan, ani jurnalistlerä bildirdi ki zalda bulunêr Azerbaycan Büükelçisi Gudsı Dursun oğlu OSMANOV, hem teklif etti ayakta anmaa Türk dünnäsının Büük liderini Gaydar ALİEVı (1923-2003), angısının duuma günü Hederlez ayın (may) 10-da kutlandı.

Hulusi KILIÇ: “Türkiye Başbakanı Binali YILDIRIMın Hederlez ayın 5-6 günnerindä Moldovaya ofițial vizitında Türkiye delegatıyasında vardı 4 Türkiye Bakanı (ministusu) hem bir Başbakan yardımcısı, çok sayıda üüsek uurda çinovniklär hem çok büyük sayıda işadamları. Moldovanın bamsızlı günündän beeri, bu vizit oldu Türkiye Başbakanın Moldovaya seftä viziti. Türkiye Başbakanı çok büyük ofițiallıklar hem sıcak karşılamaylan aarlandı hem pek büyük duygularlan ayrıldı buradan.

Vizitin Türkiye-Moldova ilişkilerin 25-ci yıldönümünä razgelmesi pek büyük faydalarlan sonuçlandı: edi anaşma hem protokol imzalandı. Bunların en önemlisi Moldovaylan Türkiye arasında soțial-güvenlik annaşması hem uygulanması. Bu annaşma hem Türkiye vatandaşları arasında, hem Moldova vatandaşları arasında çok önemli oldu. Türkiyedä çalışan Moldova vatandaşların, Moldovada çalışan Türk vatandaşların ödeklerindän tutulan vergilär onların pensiyalarında sayılacak.

Başka annaşmalar da imzalandı. Onların içindä var annaşmalar Türkiye Radio-Televideniyası hem Moldova Radio-Televideniyası kuruluşların arasında, Anadolu Ajansı hem Moldpress Ajenstvonun arasında, Komrat Devlet Universiteti hem Yunus Emre İnstitutu arasında hem başka. Hepsı bu annaşmalar imzalanmadaan öncä Türkiye Başbakanı hem Moldova Premyer-ministrusu onnarlan ilgili ortak basın açıklaması yaptılar, neredä iki devletin arasında ilişkilerin perspektivasını çizdiler.

2017 yılı Türkiyelän Moldova yılı olacaktır. Bilersiniz, Küçük ayında (fevral) dışışleri Bakan yardımcısı Büükelçi Ahmet YILDIZ Moldovaya vizit yaptı. Geçän ayın sonu Moldovada dışışleri ministrusu Aleksandr JIZDAN Türkiyeyä gitti. Şindi da, Hederlez ayın 5-6 günnerindä, Türkiye Başbakanı Moldovaya ofițial vizit yaptı. Hederlez ayın 22-dä da İstanbulda Kara deniz ekonomika işbirlii toplantısı var, orayı da Prezident İgor DODON gidecektir, da Türkiye Prezidentinnan ikili görüşmä yapacaktır. Bu toplantının önündä İstanbulda dışışleri Bakannarın Konsilium buluşması var, orayı Moldova dışışleri ministrusu Andrey GALBUR katılacak. Ceviz ayın (sentäbri) 18-20 günnerindä Moldova Parlament Başı Adrian KANDU Türkiyedä ofițial vizitlan bulunacak. Eni yıl öncesi da Türkiye Prezidentin Moldovaya ofițial viziti beklener.

Gördüünüz gibi büyük vizitlar yapılêr. Bu iki devlet arasındaki iliş-

kilerin eni düzenin başladını gösterer. Bu da diplomatiya ilişkilerin 25-ci yıldönümündä ayırı bir önemlik taşıyêr.

Moldovada Çiçek ayın (aprel) 20-21 günnerindä yivin kaar baskısı kalapsı yaşandı. Türkiye Başbakanı hem men Moldova Premyer-ministrusunu Pavel FİLİPı aardılar, kendi acızganını bildirdiler, hem “Türkiye olarak bir yardım yapılacak sa, bizä bildirin” dediler. Da bu kalapstan 10 gün sora Türkiye Moldovaya 100 bin Evro yolladı hem yardım yapan ilk devlet Türkiye oldu. Biz da, Büükelçilik olarak, burada türk işadamlarına yazı yol-

ladık, taa sora da toplantı yaptık, da Moldova finans ministerlii tarafından açılan esaba para transferları yapmalarını istedik. Hem işadamlarımızın bu yardımı yaptıklarını inanêrım.

Türkiye Başbakanın viziti zamanında Moldova Premyer-ministrusunun, Parlament Başının hem Prezidentlan görüşmelär yapıldı. Gagauz Yerindä da üçlü görüşmä yapıldı – Başbakan, Premyer-ministru hem Gagauziya Başkanı İrina VLAH.

Bu görüşmelerdä dilä getirilän konular oldu: ikili ilişkilerin her alanda geliştirilmesi konusunda görüşülünä varıldı, ilişkilerin stratejialı ortak düzeyinä çıkarılması kararlaştırıldı, Kişinevda bir Türk bankası açılması yolunda görüş oluştı, İstanbulda Moldovanın bir alış-veriş ofisi açılması konusunda karar alındı, terörizmaya karşı ortak savaşmak hem FETÖyâ baalı olan şkolalarlan ilgili görüş alış-verişindä bulunuldu.

Ayrıca, Türkiyelän Moldova arasında bir dostluk köprüsü oluşturan, Gagauz Yerinnän ilişkilerin genişlenmesi, Gagauz Yerin genişlenmesi hem kalkınması için da görüş alış-verişindä bulunuldu, hem bu konuda ortak fikirä gelindi. Genä, Gagauz Yerinnän ilgili Moldova Parlamentında beklenän Zakonnarın öncä geçme-

si konusunda tekliftä bulunduk hem bu konuda lâazımın işlerin yapılaca bizä sölendi.

FETÖyâ baalı olan şkolalarlan konuya gelincä, bildiiniz gibi 2016 yılı 15 Temmuz günü (Orak ayın 15-si) Türkiye bir devlet devrimi durumundan karşı-karşıya kaldı, da bu devlet devrimin ilerlemesi olan, burda da bu şkolalarda çalışan administratıya hem üüredicilär var. Bu türk administratıyasının hem üüredicilerin burda yaşamaları hem çalışmaları bizi pek raatsız eder. Bu şkolalarda üürenän üürencilär – bizim üürencilerimiz. O bakımda, kimsey yannış

annamasın, o şkolaların bizä devrim edilän durumunda, orda üüredicilii taa da üüsek uurda ilerledecez. Bu FETÖ terorist organizatıyasının uzantısı olan bu türk administratıyası hem üüredicileri, kendilerini korumaa deyni, uşakların analarınabobalarına yannış bilgileri vererlär. Onuştan onnara önem verilmesinlerini isteirim.

Moldova bizim dost hem kardaş devletimiz. Doorusu da: bizim dostumuz – dostumuzdur! Duşmanımız da – ortak duşmanımız olması lâazım! Biz dost Moldova öndercilerindän bu konuda bizä yardımcı olmalarını hem işbirlii yapmalarını bekleriz.

Vizitin ikinci günündä İş Forumu düzennedik. İş Forumuna 200-dän zeedä firmanın temsilcileri katıldı hem çok başarılı bir İş Forumu geçti. İki Başbakan da Forumda konuşma yaptılar. Şindi 400 milyon dolar olan alış-veriş 1 milyar dolara çıkarılması konusunda ilerdä çalışmalar yapılacak. Bildiiniz gibi, geçteki Kasımın 1-dä serbest alış-veriş annaşması kuvedä girdi. Bununlan ilgili olarak alış-verişin artmasını bekleriz. Biz türk işadamlarını Moldovaya yatırım yapmaa çaarêrız. Önümüzdeki vakıtlarda da alış-veriş hem ekonomika ilişkilerimizin artmasını inanêrım.

Vizit zamanında iki Başbakan bu Büükelçiliin binasının ofițial açılışını yaptılar. Büükelçiliimiz da Moldovada en gözäl büükelçilik binalarından birisi, bununlan da hodulluk duyêrız.

Genä iki Başbakan Hederlez ayın 6-da Kişinevda Ana hem Uşak Saalını araştırma institutun rehabilitatıya Blokun, TİKA yolunnan enilenmesindän hem tertiplenmesindän sora, ofițial açılışını yaptılar. Türkiye burê yarım milyon evro para harcadı. Hep o günü Komrat Süleyman DEMİREL uşak başçasının açılışı yapıldı. Komratta “Chateu Komrat” otelin temeli atıldı.

Komratta, üçlü görüşmedän sora, iki Başbakan hem Gagauziya Başkanı ortak basın açıklaması yaptılar. Ardından Bütündünä gagauzların IV-cü Kongresinä geçildi, da burayı Moldova Prezidenti İgor DODON da katıldı. Kongresin da çok başarılı geçtiini gördük. Sayın Cumhurbaşkanımız Kongresä bir mesaj gönderdi, o mesajı da bän okudum.

Önümüzdeki vakıtlarda biz, Türkiye olarak, Moldovanın genelindä kalkınma yardımalarını ilerledecez. Komrat devlet bolnişası enidän yapılacak. Valkaneşin su soruşu çözülecek. Bir da büyük bir üürenmäk kompleksı yapacez Komratta. Türkiye içişleri Bakannınan Moldova içişleri ministerlii arasında işbirlii taa da genişleyecek.

Paalı jurnalistlär, Moldova bizim için önemli bir devlet, kardaş hem dost devlet. Burada gagauz kardaşların da yaşamaları ilişkilerimizä ayırı bir zenginlik katmakta. İki taraf ta, ilişkileri taa ileri götürmâ, kalkındırma hem genişledirmâ ükünü üstünä alêr. Bän, Büükelçi olarak, Büükelçiliin bütün kadrosunnan, bu ilişkilerin genişlemesi için, derinneşmesi hem kaavileçmesi için çalışacez. Preskonferençiyaya katılmanız için çok teşekkür ederim!”

Bundan sora jurnalistlär soruşlarını sordular. Onların birisinä – “Herliim Kişinevda bulunan Avrupa Birliin misiyası, sözlerini demokratiya printiplarına atarak, brakmarsalar Moldova Pravitelstvusu karışsın FETÖ şkolaların kapanmasına, ozaman Ankaranın hem Kişinev Büükelçiliin ofițial cevabı ne olacek?” cevap ederäk, Büükelçi Hulusi KILIÇ bölä dedi: “Bän bunun tersini düşünêrim. Bizinnän işbirlii yapaceklarına inanêrım. Demokratiyanın arkasında terörizma olursa, onu yardımnamaa gerçektän demokratiyaylan uymaz!”

Not. Preskonferençiyadan sora Büükelçi Hulusi KILIÇ jurnalistleri baklavaylan hem türk çayınnan ikram etti.

“Gagauzlara karşı yapılan açlık Genoîdın 70-ci kara yıldönümü hem o Genoîdın büünkü sonuçları”

Ön söz erinnä

Gagauzlara karşı XX-ci üzyılda yapılan baskıların hem ezmeklerin arasında, bir şüpesiz, ilk erdä durêr 1946-1947 yıllarda Sovet rejimin tarafından gagauzlara uygulanan AAÇLIK GENOİDİ. Bu genoîd kendi içine topladı 1940-ta gagauzların kapamalarını hem trudarmiyaya almalarını, 1941-dä Sibirä kaldırılmalarını, 1944-tä “kara pehotaya” almalarını hem MGB¹ tarafından zındannara, kapannara hem GULAG² lara atılmaları. Hepsi bu işlerde rejimä pek çok yardım ettilär erindeki kalik palilär, angıları hemen üstä çıktıydılar, da, kudurmuş köpeklär gibi, kendi halkını paralamaa başladıydılar.

Aaçlın genoîdın çeketmesi

Büük aaçlık genoîdı başladı 1946-cı yılda yazın. Açan bizä deerlär, ani aaçlın sebepi o, ani o yılın kurakmış – bu aslının pek küçük bir parçacı. Dooru – kuraktı! Ama insannar becerdiydilər toplamaa okadar ekin, ani o ekinneri baskıylan evlerdän almaydılar, insan zoor, ama saalık çıkaceydı o 1946-1947 yılları kışından. Bekim devlet ta yardım edeceydı?! Ama devlet, yardım

¹ MGB – Министерство Государственной Безопасности СССР.

² GULAG – Главное Управление ЛАГерей.

(Gagauz Kongresindä Akademik Todur ZANETin dokladı)

erinä kendi, plannarını kurduydu.

Moldova Komunist Partiyası Moskvanın önündä kendi üstünä aldıydı plan – devletä 265 bin ton ekin vermää. Ama yazın başında annadı, ani bunu yapamayacak, da 1946-cı yılın Kirez ayın 26-da planı 160 bin tona indirdi³. Bu ekin da kolhozlarda yoktu.

May iki aydan sora, 1946-cı yılın Harman ayın (avgust) 19-da *(Gagauz Respublikasının kurulmasına taa 70 yıl var)* karar alınêr planı 72 bin tona indirmää⁴, hem bu ekini diil kolhozlardan, ama insannardan toplamaa. Prokuraturaya veriler izin “**sabotajniklärä hem nezdatçiklerä**” karşı en büyük baskılar yapmaa hem, “korkutmak için, lääzımsa”, kurşuna da urmaa. Bu izinnän hem bu kararlan GENOİD mehanizmasının tetii kolverildi.

Aaçlın çeketmesi gününü lääzım saymaa **1946-cı yılın Harman ayın (avgustun) 19-nu**, açan izin verildi insannardan ekini almaa, yada **1946-cı yılın Canavar ayın (oktäbri) 18-**

³ Постановление Совета Министров СССР и ЦК ВКП(б) «О годовом плане хлебозаготовок из урожая 1946 года по Молдавской ССР от 26 июня 1946 г.

⁴ Постановление Совета Министров СССР и ЦК ВКП(б) от 19 августа 1946 г.

ni, açan Komrat rayonunun RK KP (b) sekretari A.G.TUMANOV hem Komrat rayispolkomun predsedateli P.İ. EVSTRATENKO yolladılar Moldaviya SSRın TK KP (b) sekretarinä N.G.KOVALä hem Moldaviya SSRın Ministerliklär Sovetin Predsedatelinä G.Y.RUDä “*Komrat rayonda aar durumnan ilgili Açıklama Kiyadını*”, neredä açıkladılar, ani aaçlık başlêr:

«...С каждым днем растет заболеваемость населения, особенно бедняцкой части, безбелковыми отеками и дистрофией. Это подтверждается тем, что по далеко не полным данным, райздравотделом учтено страдающих дистрофией и ББО 2928 человек, из них детей – 1945 человек.

Резко повысилась смертность в районе. За сентябрь месяца умерло 149 человек, из них свыше 60% - по причине дистрофии и ББО. За 15 дней октября месяца зарегистрировано смертей только в райбольнице и амбулаторией 42 случая, из них смертность детей составляет 15 человек.

... Участились случаи краж вещей, скота и в связи с этим убийства. Последний случай убийства

произошел 15 октября с.г., убит один чабан при пастыбе овец. Имеются также случаи смерти в пути следования».

Bu küçük açıklamayı yaptık onun için, ani annaşılsın neyâ getirdi devlet hem ozamankı komunist partiyasının politikası. O yıllarda bu politikanın sonucu oldu o, ani gagauz küülerindä 40%-60% arası insanımız aaçlıktan öldü.

Esaba alarak, ani gagauzların sayısını Basarabiyada 1940-cı yıldan 350 bin insandı, var nicä esaplamaa hem görmää, ani gagauzların büünkü sayısı 130-250 bin erinä, 1,5-2,0 milion insan olaceydı. Ama olmadı, zerä AAÇLIK GENOİDİ kurban erinä insannarı aldı. Onuştan lääzım hepsi gagauzların hem bütün dünnä insannarın gözlerini açmaa bu tıfarlara.

Büünkü “istoriklär” yazêrlar, ani aaçlıkta pek aaz gagauz ölmüşmüş. Kimileri yazêr, ani aaçlık olmamış (!!!). Bu yalannarı hepsini brakacez onnarın suratsız üzlerinä yada üzsüz suratlarına.

Ama AAÇLIK oldu! Hem nicä oldu! Rejimın palileri, evdän-evä gezip hem artlarına AAÇLIK KIYAME-Tİ brakıp, sömürdülär insannardan hepsini, ne vardı nicä inilsin: ekinneri, papşoyları, hayvannarı, peynirleri.

Sonu 6-cı sayfada

Türkmenistan-Moldova dostluk simvolu

(Çöşmä küüyün “Dostluk” uşak başçasının ofițial açılışı)

Türkmenistan Respublikasının Prezidenti Gurbangulı BERDIMUHAMEDOV 2013-cü yılda, Moldovanın Prezidenti hem Gagauziyanın ozamankı öndercilerinin yalvarmasına görä, verdi izin, başış olarak, Gagauziyanın Çöşmä küüyündä düzdmää bir eni uşak başçası. 2017-ci yılın Hederlez ayın 16-da da bu uşak başçasının ofițial açılışı oldu.

Açılışta pay aldılar Türkmenistan Respublikasının Premyer-ministru yardımcısı hem dışışleri ministrusu Raşid MEREDOV, Moldova Prezidenti İgor DODON, Türkiye Kişinev Büükelçisi Hulusi KILIÇ hem Turkmenistanın Moldovada Büükelçisi Nurberdi AMANMURADOV, Gagauziya öndercileri hem deputatları.

Uşak başçasının ofițial açılış büük bir tantlalı hem eşil renkli yortuya döndü. Başkanın duhovoy orkestrası

fanfalarlı havaları çalardı. Musaafrileri karşladar Çöşmä küüyün üürencileri hem insannarı, angıları sallardılar Türkmenistanın, Moldovanın hem Gagauziyanın bayraklarını. Doz-dolay eşillikti: Türkmenistan bayrakları, uşakların şiritleri hem bantları, uşak başçasının aullarını hem binasını donaklayan şişirigalar, fidannar, otlar, odaların erleri. Bu eşil renklär açılış yortusuna taa da büyük şennik hem hodulluk verärdi. Uşak başçasının binasının ön duvarında erleştiriliydi Türkmenistan Respublikasının Prezidentinin Gurbangulı BERDIMUHAMEDOVun patredi.

Açılış nasaatını yaparkana Türkmenistan Respublikasının Premyer-ministru yardımcısı hem dışışleri ministrusu Raşid MEREDOV getirdi hem söledi Türkmenistan Respublikasının Prezidentinin Gurbangulı BERDIMUHAMEDOVun “*gagauz kardaşlarına hem kızkardaşlarına selâmını*” hem urguladı, ani “*Çöşmä küüyün “Dostluk” uşak başçası – Türkmenistan hem Moldova arasında*

dostluk simvolidur”. Sözündän sora Raşid MEREDOV verdi uşak başçasının geçici direktoruna Födora REŞELÄNa başçanın “simvolu anaktarını”.

“Dostluk” uşak başçasının ofițial açılış şiridini kestilär Türkmenistan Respublikasının Premyer-ministru yardımcısı hem dışışleri ministrusu Raşid MEREDOV, Moldova Prezidenti İgor DODON hem Gagauziya Başkanı İrina VLAH. Nedän sora, “Dostluk” uşak başçasının geçici direktoru Födora REŞELÄN büyük musaafrilerä uşak başçasında ekskursiya yaptı, neredä Raşid MEREDOV uşaklara baaşışları daattı.

Ofițial açılıştan sora Gagauziya hem Türkmenistan artistleri bir konçert gösterdilər.

Çöşmä küüyün eni uşak başçası esaplı 160 uşaa, angıları 8 grupaya bölünük. Ama küüdä var 183 uşak, angıları 5 uşak başçasına gidärdilär. Şindi, küü primariyasının kararınnan, hepsi bu uşak başçaları kapanacak da uşaklar “Dostluk” uşak başçasına gezeceklär. Burada uşakları üüretmää, terbiyetmää hepsi kolaylıklar var. Var burada oyun odaları hem bir baseyniya da.

Fotolar – vlah.md saytından

Kişinevda “Hederlez”

Hederlez ayın (may) 7-dä Kişinevun Ştefan çel Mare parkında (*eski adı A.Puşkin parkı*) insan önündä “Hederlez” yortusu kutlandı.

Yortu olsun deyni çalıştı BMT (*Birleşik Milletlär Toplumu*) ofisın yardımınnan Etnikararası birleşmäk gençlik grupası, Türkiye Kişinev Büükelçilii, Gagauziyanın İspolkomu hem Moldovanın gençlik hem sport ministerlii.

Yortuyu hazırlayannar annattılar ne o “Hederlez”, neçin o pek bakılêr gagauzlarda hem bütün türk dünnäsında. İnsannarın kolayı oldu taa derindän tanışmaa

gagauzların adetlerinnän. Zerä yortu çerçevesindä yapıldı türlü sergilär, milli imeklärlän hem musaafrilär içkilärlän konaklandı hem da ikram edildi.

Başbakan Binali YILDIRIMın Moldovaya hem

Hederlezin (may) 5-6 günnerindä, Moldova Premyer-ministrusu Pavel FİLİPın teklifinä görä, ofițial vizitlan Moldovada hem Gagauziyada bulundu Türkiye Başbakanı Binali YILDIRIM.

Hederlezin (may) 5-şi. Moldova parlamenti Baş Adrian KANDUylan Moldova parlamentında buluşmak.

Hederlezin (may) 5-şi. Moldova Premyer-ministrusu Pavel FİLİPlan Moldova Pravitelstvosunda buluşmak.

Hederlezin (may) 5-şi. Başbakan Binali YILDIRIM, Premyer-ministru Pavel FİLİPlan Moldovada Türkiye Büükelçiliin eni Binasının açılışını yaptılar.

“Moldova – Türkiye iş Forumu”nda

Hederlez ayın (may) 6-da Kişinevda “Moldova – Türkiye iş Forumu” oldu. Bu Furumda 200-tän zeedä Moldovadan hem Türkiyedän işadamı katıldı.

Forumun açılışında Başbakan Binali YILDIRIM hem Premyer-ministru Pavel FİLİP, biznesmennarın önündä nasaat ederärk, Forumun iki devlet için hem iki taraftan işadamlarına deyni önemnisini urguladılar.

Türkiye Başbakanı Binali YILDIRIM, forumcuların önündä nasaat ederäk, kendi sözündä urguladı, ani Türkiye hem Moldova arasında biznes uurunda büyük potensiyal var, hem buyur etti Türkiye işadamlarını bu potensiyalı kullansınlar. Başbakanı Binali YILDIRIM dedi: “İş adamlarımızın gerekli adımların atmasını bekleriz”.

Not. Moldovanın ofițial açıklamalarına görä, 2016-cı yılda Moldova-Türkiye arasında 334 milion ABD dolarında zeedä paraya alış-veriş yapıldı. Moldovada türk kapitalı olan 1200 firmadan zeedä kurulu. Onnarın Moldovanın sofiial uurunda kapitalına katkıları bir yılda 378 milion ley yaptı.

Kişinev uşak rehabilitaşıya Blokun açılışı

Hederlezin (may) 6-da Türkiye Başbakanı Binali YILDIRIM, Moldova Premyer-ministrusu Pavel FİLİPlan birliktä, Kişinevdaki Ana hem Uşak Saalılık institutun rehabilitaşıya Blokun enilenmesindän hem tertiplenmesindän sora, ofițial açılışını yaptılar.

Bu Blokta enilenmä hem tertiplenmä Türkiye Respublikasının yardımınan TİKA tarafından yapıldı.

Şindi burada bir yılın içindä var nicä 15.000-16.000 uşak en üüsek urda hem meditişnada eni tehnologiyalara görä ilaçlansınlar.

Açılışa katıldılar Türkiyedän delegaşıyasından başka insannar da. Onnarın arasında Türkiye Başbakan yardımcısı Tuğrul TÜRKEŞ, Ekonomika Bakanı Nihat ZEYBEKÇİ, AK Parti Genel Başkan yardımcısı Mehmed Mehdi EKRER, TİKA Başkanı Dr. Serdar ÇAM, Moldova Türkiye Büükelçisi Hulusi KILIÇ hem başkaları.

Bu proektın başarması Moldovada saalık uurunda TİKA tarafından yapılan en önemni hem en paalı proektlardan birisidir. Nicä bildirildi açılış konuşmalarında, bu proektın paası 0,5 milion Evrodan zeedä.

Moldovaya ofițial vizitın 2-ci günündä Türkiye Başbakanı Binali YILDIRIM ofițial bir vizitlan Gagauziyaya geldi. Vizit programasına görä Canabisi hem Türkiyedän delegaşıya Bütündünnä gagauzların IV-cü Kongresin çalışmasında hem ofițial kapanışında hem başka önemni işlerdä pay aldılar.

Gagauziyanın Baş kasabasına Komrata etiştiynän Türkiye Başbakanı Binali YILDIRIM, Başkannık binasına bir çatrak kaldıynan, maşinasından indi, da onu karşılayan üzlärcä insannan elleşti. Sora Gagauziyanın Başkannık binasının önündä Canabisini karşıladılar Moldova Premyer-ministrusu Pavel FİLİP, Gagauziya Başkanı İrina VLAH, Gagauziya Halk Topluşu Başkanı Vladimir KISSA, Moldova parlamentın gagauz deputatları.

Gagauz adetlerine görä, paalı musafirlerä tuz-ekmek ikram ettilär hem onnara gagauz oyunlarını gösterdiler. Sora da Başbakan Binali YILDIRIM hem onun bilä gelän delegaşıya, kapalı kapular ardında, Gagauziya öndercilerinnän göz-gözä görüşmä yaptılar. Bir saatlik görüşmedän sora da Türkiye hem Mol-

dova Başbakanları hem da Gagauziya Başkanı, presaya çıkıp, bir brifing yaptılar.

Bu arada Komrata Moldova Perzidenti İgor DODON da geldi. Da hepsi birliktä, Komrat Kultura Evinä geçip,

Bütündünnä gagauzların IV-cü Kongresin çalışmasında hem ofițial kapanışında pay aldılar.

Burada ofițial konuşmalar ilerledi. Belliki ilk sözü Gagauziya Başkanı İrina VLAH tutu. Canabisi kutladı hepsini insannarı “Hederlez” yortusunnan hem annattı ne iş için yapılär Bütündünnä gagauzların IV-cü Kongresleri.

Sora, selemnamak sözünnän Kongresin delegatlarına danıştı Moldova Perzidenti İgor DODON, angısı urguladı, ani Gagauziya avtonomiyası oldu Türkiyenin 9-cu Prezidenti Suleyman DEMİRELin çalışmalarınan hem yardımınan.

Moldova Premyer-ministrusu Pavel FİLİP kendi sözündä annattı Kişinev-Komrat arasında ilişkiler için.

Gagauziya ofițial viziti

Türkiye Kişinev Büyükelçisi Hulusi KILIÇ okudu Bütündünnä gagauzların IV-cü Kongresn adına Türkiye Prezidenti Recep Tayyip ERDOĞAN'ın kutlama kiyadını.

Türkiye Başbakanı Binali YILDIRIM selemnadı gagauzları "80 milyonluk Türkiye halkın adından". Canabisi şükür etti Moldovanın ilk Prezidentına Mircea SNEGURa hem Gagauz Respublikasının ilk hem tek Prezidentına Stepan TOPA-La o iş için, ani becerdilär, oturup bir masa başına, da baarışlan konfliktı çözdülär. Belliki unutmayıp anmaa Türkiye'nin 9-cu Prezidentın Suleyman DEMİRELin bu uurda çalışmalarını da.

Başbakan Binali YILDIRIM açıkladı, ani Türkiye ileri dooru da Gagauziya-ya herbir uurda, bunun içindä ana dillerini üürenmektä da, yardım edecek. Ama urguladı, ani gagauzlar da, Moldova içindä olarak, kendi ana dilini hem romun dilini üürensinnär lâazım. Bu iş için onnara üüredici yollanacak.

Bütündünnä gagauzların IV-cü Kongresi kapandı onunnan, ani Türkiye Başbakanı Binali YILDIRIM Çadır kasabasında 2016 yılın Kirez ayın (iyün) 13-14 gecesi olan seldän zarar görän aylelerä verdi eni kvartiralardan sertifikatları. Bu kvartiraları eni evdä, TİKA yolunnana, düzdü Türkiye Respublikası. Sertifikat vermesindä Canabisinä yardımcı oldular Moldova Perzidenti İgor DODON, Moldova Premyer-ministrusu Pavel FİLİP hem Gagauziya Başkanı İrina VLAH.

Binali YILDIRIMA "DOKTOR HONORİS CAUSA" ŞANNI ADI HEM DÜPLOMASI VERİLDİ

Hep o günü, Komrat Devlet Üniversitettin (KDU) Senato kararınan hem Senatonun adından KDU rektoru Sergey ZAHARİYA verdi Türkiye Başbakanına Binali YILDIRIMA "Doktor Honoris Causa" şannı adı hem Diploması.

Bu adı kablederek, Binali YILDIRIM urguladı, ani "Gagauziyaya seftä geldi Türkiye'nin Başbakanı hem KDU seftä bir Başbakana bölä ad verer. Da bu adın verilmesi gösterer o dostluk hem kardaşlık ilişkilerini, ani kuruldu Gagauziya hem Türkiye arasında".

Binali YILDIRIM urguladı, ani "Türkiyedä pek büyük uur vererlar universitetlara. Canabisi söledi, ani 2003-cü yıldan beeri Türkiyedä Universitetların sayısı 76-dan 184 kadar zeedelendi". Türkiye Başbakanı dedi, ani "pek islää olacak Komrat Devlet Üniversitetında "Türkologiya kafedrası" açmaa".

Türkiye Başbakanına Binali YILDIRIMA "Doktor Honoris Causa" şannı adını hem Diplomasını kabledilmesinnän kutladılar Moldova Premyer-ministrusu hem Gagauziya Başkanı da.

Kutlama toplantısında Komrat Devlet Üniversitettin hem Türkiye'nin kultura işlerine bakan Yunus Emre institutun arasında işbirlii protokolu imzalandı.

EKO-OTELİN TEMEL ATMASI

Komrata vizit çerçevesindä Türkiye Başbakanı Binali YILDIRIM pay aldı "Chateu Komrat" Eko-otelin temel atması sırasında.

Bu sıraya, Binali YILDIRIMnan birliktä, katıldılar Moldova Premyer-ministrusu Pavel FİLİP, Gagauziya

Başkanı İrina VLAH hem Türkiye Kişinev Büyükelçisi Hulusi KILIÇ.

"Chateu Komrat" Eko-otelü düzülecek birbuçuk yılın içindä Komrat gölünün yanında. Ona invistişiyalar 2 milyon dolardan zeedä olacak.

Fotolar – www.basbakanlik.gov.tr; www.akparti.org.tr; www.anasozu.com

Komratta geçti "Gagauz Kongresi"

Hederlez ayın 5-6 günnerindä Komratta geçti "Gagauz Kongresi" (bölä yazılı kongresin ofițial saytında), angısında pay aldı on devlettän zeedä insan.

Kongres açıldı Moldovanın hem Gagauziyanın gimnalarınnan. Sora çalındı Kongresin gimna türküsü, da zala gagauz gençleri pek çok Gagauziya bayraklarını getirdilər.

Gagauz Kongresin açılışını yaptı Başkan İrina VLAH. Canabisi gagauz dilindä okudu Kongresä katılannara kendi danışmasını hem gösterdi onnara pasportu, angısına görä Kongresin hepsi delegatları "Gagauziya şannı vatandaş" oldular hem sayılêrlar.

publikasının devlet yapıcılık hem erli baamsızlık devlet Soveti komitetin başı Albert HABİBULİN; Türkiyedän filologiya bilgilerindä doktor Nikolay TUFAR dokladlan "Ömürün filosofiyesi hem bilimnän aaraştırmalara gidän yol"; Rusiyadan Prof. Dr. Mihal GUBOGLU dokladlan "Gagauziya adet kultura-sının barışçı potentsialı"; Moldovanın gagauzlar topluluu başı Nikolay TERZİ dokladlan "Gagauzların dünnä kongresleri hem onnarın rolü Moldovada gaga-

Bundan söra Kongresin delegatlarına tribunadan danıştlar GHT Baş Vladimir KISSA, Stepan TOPAL, Moldova devlet kanşeläriyası başın yardımcısı Valentin GUZNAK, Moldova etnika arası ilişkiler Bürosunun baş direktörü Oleg BABENKO.

Ofițial nasaatlardan sora başladı Kongresin "Dünnä gagauzların işbirlii: eni taraflar" plenar oturuşu, angısının lozungu oldu laflar – "Yaşayalım hem yaşadalım gagauzluumuzu". Burada söz tuttular: Vadim ÇEBAN, Gagauziya İspolkomun predşedatelin 1-ci yardımcısı, toplantının moderatoru, Mihail KENDİGELÂN, TÜRKSOY Baş Sekretarin yardımcısı Furat PURTAŞ dokladlan "Gagauzların kültürü tanınmasında TÜRKSOYun rolü: TÜRKSOY ve Gagauz Eri"; Ukraynadan Yuriy DİMÇOGLU dokladlan "Ukrayna gagauzları hem onnarın katkıları Ukrayna hem komuşu devletlerin ilerlemesine"; Rusya Federatşiyasının Tatarstan Res-

uz avtonomiyasının kurulmasında hem kaavilenmesindä"; Belarusiya Respublikasından Dr. İvan KISA dokladlan "Eni tehnologiyalar bizim yaşamamızda".

Plenar toplantısından sora Kongres kabletti kendi rezolütiyasını hem kurdu Koordinatşiya Sovetini. Üülendän sora delegatlar üç Diskusiya Sekşiyalarında çalıştlar: 1. "Bilim, Kultura hem üüredicilik", 2. "Ekonomika", 3. "Gagauziya çaarêr" gençlik Forumu.

Toplantılardan sora delegatlara üç turistlik yolu yapıldı: "Dedelerimizin kökleri", "İstoriya yolları", "Üülen renklili". Auşam üstü da Komrat meydanında büyük bir konşert oldu.

Hederlez ayın 6-da Gagauz Kongresin çalışmasında pay aldılar Moldova Prezidenti, Türkiye Başbakanı hem Moldova Premyer-ministrusu, Türkiye, Azerbaycan, Vengriya hem ABD Büyükelçileri. Rusya Büyükelçisi neçinsa kongrestä yoktu.

Foto - www.gagauzmedia.md

Komratta ne Kongresi oldu?

Kongres taa hazırlanarkana belli oldu, ani bu Kongres nesa eni olacak, zerä ansızdan onun adı diişildi.

Kongresin ofițial saytında açıldı, ani olêr "Gagauz Kongresi". Kongresin emblemasında yazılı, ani olêr "Gagauzların dünnä Kongresi". Taa ileri yapıldı "Bütüdünnä gagauzların Kongresi". Nesoy Kongres oldu bu – belli diil?

İnanêrım, ani Kongresi hazırlayanların bu uurda kötü bir neetleri yoktu. Bezbelli problema çıktı ondan, ani hepsi materiallar İLKTÂN RUSÇA hazırlandı, da sora RUSÇADAN GAGAUZÇA-YA çevirildi. Çevirennär da, gagauzçayı islää bilmedikleri beterinä, rusçadan «Всемирный конгресс гагаузов» cümnesini nicä «Мировой конгресс гагаузов» çevirdilər. Onuştan diil belli Komratta halizdän ne Kongresi oldu: "Gagauz Kongresi" mi? "Gagauzların dünnä Kongresi" mi? "Bütüdünnä gagauzların IV-cü Kongresi" mi?

Akademik hem poet Todur ZANET

“Gagauzlara karşı yapılan açlık Geni̇tidın 70-ci kara yıldönümünü hem o Geni̇tidın büünkü sonuçları”

Sonu. Çeketmesi 2-ci sayfada

O ekinleri ambarlara hem staṅiyalara taşıdılar, ama Moskvaya yollamaa etiştirämedilär: dolayı derin bir kış kapattı, da yollar ilkyazadan sauruldu. Ekinnär ambarlarda hem staṅiyalarda kaldılar. Neredä ambar yoktu insannarın evlerinä, büyük başlara, kilit altında taşıdılar. O ekinlerin çoyu o kış oralarda sıçannara idirildi hem staṅiyalarda çürüdüldü! Oralardan birär-ikişär kilacık ekin çalıp, o kilacıkların alardılar o insannardan, kimdän tonnarın ekin zorlan aldıydılar, kilimneri, rubaları, altınları.

AAÇLIK GENOȚİDİN sonucu için bir matimatika esabı

AAÇLIK GENOȚİDINDAN kaç insan kaybettik annaışılın deyni, bir kısa esap yapalım. O esabı yapmaa deyni alacez sade 3 küüyü, neredä kesin belli hem sayılı kaç insan açlıkta öldü. Bu küülär: Ukraynanın Bolboka (1948-ci yıldan beeri Kotlovina) küüyü, Gagauziyanın Tomay hem Kiriyyet küülerini. O yıllarda **Bolbokada 5500 insandan 3300, Tomayda – 2500, Kiriyyetä – 848 insan** öldü. Bu ofițial statistika. Ama kaç ölü bu statistikaya girmedir! Onnar sayılmêêr, zerä onnarı tepäylän kuyularda gömdülär. Bir da – rejim Basarabiyada taa kendi insan sayısını yapmamıştı, da onuştan hiç bilmäzdi angı küüdä kaç insan yaşêêr.

Yapacez bir matimatika esaplaması. Bu esaplamayı yaparkana esaba alacez birkaç işi:

1. 1940-cı yıllarda gagauzaylelerinde ortalama **8-14 uşak** vardı. Ama esap için aldık **6 uşak**.

2. Sayılêr, ani bir eni insan boyu dünneyä gelir **20 yılda bir kerä**. Açlıktan büünkü günädan 70 yıl geçti, demeli **3,5 insan boyu** duudu.

3. Bir insanın ortalama yaşını **70 yıl** sayacez.

4. Esaplamak için alacez sade bu üç küüyün 1946-1947 yıllarında açlıktan ölan insannarın sayısını: $3300+2500+848 = 6648$ kişi.

5. Bu 6648 kişidän vardı nicä kurulsun 3324 aylä.

Şindi esaplamamız yapalım:

a. boy – 3 324 aylä x 6 uşak = 19 944 insan:2 = **9 972 aylä**

b. boy – 9 972 aylä x 6 uşak = 59 832 insan:2 = **29 916 aylä**

c. 0.5 boy – 29 916 aylä x 3 uşak = **89 748 insan**.

Alarsak esaba, ani bu insannardan yaklaşık 20% vardı nicä raametli olsun, ozaman olêr, ani 6648 raametli insandan vardı nicä duusun yaklaşık **72 bin** (71 798) insan.

Şindi getiriniz aklınıza devlet planını – **72 bin ton. Bir can için bir ton ekin diil mi büyük bir paa?!**

Moldovada hem Ukyanada toplam yaklaşık 40 küü var. Alêriz bu küüleri da çarpêriz 72 bin insana. Nekadar olêr? 2 milion 880 kişi. Çıkarın buradan yarısını (*küçük küülär; evlenmeyän hem ölan insannar h.t.b.*) Kalêr **1 milyon 440 kişi** sade zorlan öldürülâm in-

sannardan vardı nicä duusun!!!

Taa detalli esaplama var nicä matematikada doktorlar yapsınlar. Ama unutmassınlar eklemäâ orêy o gagauzları, ani Sibirlerä kaldırıladılar da oralarda onnarı zorlan grek hem bulgar yzadılar. O gagauzları da, ani Ukraynada büün da bulgar yazılı! Unutmayın, bu da vardı!

Ne o Geni̇tid hem nicä o yapıldı gagauzlara karşı

Ani 1946-1947 yıllarda Sovet rejimin tarafından gagauzlara karşı halizdän maasuz GENOȚİD, ama diil başka iş, yapılmalı aşaa da açıklêêriz. Bunu görmäâ deyni ilkin bakalım Wikipediaya görä GENOȚİD lafin maanısı nedir:

«Геноцид (от греч. γένος – род, племя и лат. caedo – убиваю) – действия, совершаемые с намерением уничтожить, полностью или частично, какую-либо национальную, этническую, расовую, религиозную или иную исторически сложившуюся культурно-этническую группу как таковую путём:

1. убийства членов этой группы;

2. причинения тяжкого вреда их здоровью;

3. мер, рассчитанных на предотвращение деторождения в такой группе;

4. изъятия детей из семьи;

5. предумышленного создания жизненных условий, рассчитанных на полное или частичное физическое уничтожение этой группы.

С 1948 года геноцид признаётся в ООН международным преступлением.»

Bu yazıdan belli, ani Geni̇tidın 5 basamaa var. Hadiyin adım-adım bakalım yapıldı mı onnar gagauzlara, nicä bir milletä, osa yapılmadı mı?!

1. *Bir grupanın insannarının öldürülmesi.* **Oldu!** Hem diil salt 1-2 kişiyi, ama binnärän gagauzu açlıklan, kurşunnan, deportatıyaylan öldürdülär!

2. *Onnarın saalına aar zarar yapmak.* **Oldu!** Aaç brakıp, yakacaksız

brakıp, diri kalannarı distrofiyaya sokrular.

3. *Uşak duudurmasına köstek koydular.* **Oldu!** Adamnarı şahtalara aldılar. Çocuklara FZUlara⁵ aldılar. Bununnan gagauzların **genofondunu yok etmeyä yol** açtılar. Karılar, kocaları varkana, dul kaldılar, kızlar, gelin yaşına etiştıynän, yoktu kimä

evlensinnär. Maamilä surat FZUya zanaat için alınan çocuklar orada kaldılar, yabancı karılara koca oldular. FZU da gagauz halkın genofondunu yok etmenin saklı bir mekanizmasıydı.

4. *Uşakları aylelerdän aldılar.* **Oldu!** Örnek – İon BASS, Konstantin VASİLİOGLU, Födör ANGELİ hem başkaları, ani **analı-bobalı detdomnara** alındılar.

5. *Maasuz ölä yaşamak durumu-na sokmaa, ani grupanın insannarını yada bütün grupayı heptän yok etmäâ.* **Oldu!** Sibirä kaldırıp, açık kırlarda hem ayazda aaç hem susuz brakmak. Açlık yapmak.

Nicä görersiniz gagauzlara karşı Sovet Rejimin tarafından yapılan işlerde GENOȚİDın hepsi nişannarı var!

Bu GENOȚİD için kimdän soracez?

Bu GENOȚİD için yok kimdän sormaa, zerä büünkü günädän Gagauziya Kuvedi (Başkan, İspolkom, Halk Topluşu) susêr hem AÇLIK GENOȚİDİ için kendi lafini sölämedi hem bir anmak kararı almadı. Gagauziya kalendarinä türlü uydurma datalar koyêrlar Ama **AAÇLII ANMAK GÜNÜ** orada yok hem koymêêrlar.

Onuştan danışêrım Gagauziya Halk Topluşun deputatlarına tekliflän, ani **Harman ayın (avgust) 19-nu**, açan izin verildi insannardan ekini

⁵ FZU – Школа фабрично-заводского ученичества. (Cenktän sora FZUlara aldılar gagauz çocuklarını, maamilä surat, zanaat üürensinnär deyni. Ama aslıdan iş başka türlüydü: cenktän sora Rusiyada adam aazdı da karılara koca lăâzimdi, onnarın genofondunu kaavilendirmäâ lăâzimdi. O çocukların çoyu geeri ölä da dönmedilär, eridilär Rusiya halkların arasında.

almaa, yada Canavar ayın (oktăbri) **18-ni**, açan Komrat rayonunun RK KP (b) sekretari A.G.TUMANOV hem Komrat rayispolkomun predsedateli P.İ. EVSTRATENKO yolladılar Moldaviya SSRın ȚK KP (b) sekretarinä N.G.KOVALä hem Moldaviya SSRın Ministerliklär Sovetin Predsedatelinä G.Y.RUDYä “*Komrat rayonda aar durumnan ilgili Açıklama Kiyadını*”, neredä açıkladılar, ani açlık başlêêr, yapmaa Gagauziyada “**Aaçlık kurbannarını hem başka türlü mekanizmaylan kırılan gagauzları Anmak Günü**” yapmaa hem başlatmaa proțedurayı, ani 1946-1947 yıllarında Sovet rejimin tarafından gagauzlara yapılan AAÇLIK GENOȚİDİ Zakoncasına tanınsın. Nicä tanındı çıftılara karşı yapılan **Holokost**.

Sanmayın, ani AAÇLIK GENOȚİDİ hem onu yapannar unudulacak! Unutulmayacak! Onnar dokumentlerde var, toplandı hem kalacak.

Son söz erinä

Bän may hepsi küüleri adım adım gezdim, da o açlık için hem deportatıyalar için, bizä karşı yapılan zulumnuklar için, insannarın annatmalarını yazdım. Hepsi işitsin deyni, aşaa da vererim o sözleri, ani söledilär insannar, annadarkana ne oldu 1940-41, 1944, 1946-47, 1949 yıllarda. Bän onnarı sadä rifmaya erleştirdim (<https://www.youtube.com/watch?v=ZbYCUHoxh6I>):

“bizi kırdılar **aaçlıktan...**

bizi, gecä kaldırıp, **düüdülär...**

süüdülär...

kapana attılar... çürüttülär...

soydan soydular... sömürdülär...

yıktılar... susuz yaktılar...

sibirä aldılar... ayaza soktular...

dondurdular...

suudurdular... susturdular...

belleri, çıkarıp, kırdılar...

kemiksiz braktilär...

KURLARI kurt yaptılar...

bataa soktular... çinedilär...

güüsleri yaardılar... süzdülär...

kannarı içtilär – delerdilär...

kurşuna dizdilär... diri gömdülär...

cannarı ezdilär...

öldürdülär...

kesildi damarlar...

duumadı uşaklar...

tıkandı hem soylar, hem boylar...”⁶

Bu dokladlan baş iilderim o binnärä bir kabaatsız kırılan gagauzların: duumayan evlatların, uşakların, kızların hem çocukların, gelinnerin hem karıların, anaların hem malilerin, delikanlıların hem adamnarın, bobaların hem däduların, AAÇLIK GENOȚİDİN beterinä milyonlarca dünneyä gelmeyän gagauzların önündä!

Todur ZANET, akademik, poet, dramaturg, yazıcı, araştırmacı, Gagauz Milli Gimnanın avtoru

⁶ Todur ZANET, “Rekviem” kiyadı, 2015, s.36

“Hederlez” at koşularından başladı

Hederlez ayın 6-da, “Gagauz Kongresi”ndä Çadır kasabasının “Hederlez” kutlamaları programası yapıldı. Onnar başladı “At-Prolin” beygir fermasının ipodromunda, 22-ci “Altın At” atlılar yarışmalarından.

Koşulardan öncä bu fermanın direktoru Konstantin KELEŞ annattı hepsi beygirlär için, ani kulilerinnän geçirildilər tribunaların önündän.

Sora yarışmaklar başladılar: iki, üç hem dört yıllık atlarda hem büyük beygirlerdä. Yarışmak koşuların arasında Kişinev kasabasından musaafirlerin

at gösterisi yapıldı. Bitkidä da “Gagauziya Başkanın Kuboona” koşu oldu.

Yarışmaların önündä gagauz artist-

leri hem ansamblleri ipodromda bir konfert gösterdilər.

“Hederlez” yortusu ilerledi Çadır

kasabasının parkında hem büyük so-kaanda. İltän bütün Gagauziyadan artistlär hem ansambllilär bir paradlan geçtilär Mihail ÇAKİRın anmak taşından kasabanın parkından, neredä kuruluydu “Zanaat ambarı” sergisi, angısında ustalar, muzeylär hem şkolalar kendi yaratmaklarınnan hem milli imeklärlän musaafirleri tanıştırdılar. Onnarın arasında vardı türk imekleri da (*mercimek köftesi, zeytinyalı barbutnya, sarmısaklı köftä, Şakşuka, pidä, gözlemä, Kemalpaşa tatlısı, revani, sütlaç*), angıları hazırlamıştılar Kongaz Suleyman Demirel liyei.

Kutlama artistlerin hem ansambllilerin büyük yortulu konfertinnän ilerledi, hem başarıldı yortulu salütlan.

“O, afgan askeri!” poemasının prezentaşiyası

Çiçek ayın (apreel) 26-da, Komrat Mihail ÇAKİR kolecindä gagauz dilindä eni yaratmaya – “O, afgan askeri!” poemasına prezentaşiya oldu. Poemanın avtoru gagauz poeti hem bu kolecin üüredicisi Galina SİRKEİ. Prezentaşiyanın devizi oldu Mihail ÇAKİRın lafları – “Gagauzların kulturaşı kıyatların yardımınnan kalkınır!” O laflara görä dä, Ay-Boba Mihail ÇAKİRın duuma gününä karşı, kolecin üürenicileri, üüredicileri heryıl yazêrlar hem hazırlêrlar eni yaratmalar, şiir, proza, kıyatçık.

“O, afgan askeri!” poeması baaşlandı ANA DİLİ yortusuna da yazıldı afgan cengindä kurban olan askerleri hem Afganistanda raametli olan Gagauziyanın geroyu, başküülü vertolötçin Mihail TANASOGLUnun anması için. Onuştan poemanın prezentaşiyasına teklif edildi Mihail TANASOGLUnun yakınnarı: kakusu Mariya Kirilovna TANASOGLU hem dostu Konstantin Saveliyeviç ÇOLAK, poetlar, afgan askerleri, afgan askerleri asoşiaşiyasının başı PÖTR MAVRODİ, kimin bakışı poemanın içindekilinä, materialına en paalydır. Mariya Kirilovna söledi, ani hepsi yazılı ölä, nicä vardı, neçinki avtor Mişaylan akran, bir küüdän, bilä şkolaya gezdilər.

Prezentaşiyanın başında annadıldı Mihail TANASOGLUnun biografiyası. Prezentaşiya kemeçä muzıkasınan geçti. Kemeçedä avayı çaldı İlyä NEDÄLKOV. O muzıka belli etti büünkü konuşmanın temasını.

Galina SİRKEİnin da canını kaç yıl dalgalandırêr bu bet kayıp. Kiyadın temelina koyuldu anasının ooluna kiyadı, angısını yazdı mamusu 10 yıl hep bekleyän oolunu:

**On yılın vardır adı,
Neredü kahr, neredü acı...
On yıl bekledi oolunu ana,
Bitki-bitkiyü yazdı kıyat ona:
“Oolum, girgin oolum,
Sän, sevgili kuşum,
Beenärdin göklerde uçmaa,
İstärdin askerci olmaa.
Sän bil: bekleer seni aylän,
Bekleer, bekleer seni anan.
O büyük ayın onbeşindä,
O bin dokuzüz seksän ikidü
Durgundu yaşamak,
Kıpırdamêr başka,
Bir çirkin haber girdi evimä...
Çizgiledi yaşamayı,
Kararladı ecelini”.
Bir yaprakta, birkaç lafta
Ömürün yolu – bir yazıda!**

Prezentaşiyayı götürdü kolecin üüredicisi Aleksandra Dimitrievna MARİNOVA. O ilk sözündä açıkladı, ani “Çiçek ayın 27-dä Ay-Boba Mihail ÇAKİRın duuma günü hem o gün Gagauziyada bakılêr GAGAUZ DİLİN yortusu”, hem “büünkü meropriyatiye bu şanı dataya baalı”. O nişannadı, ani “bu yaratmanın bir neeti, ki gençlär bilsinnär halkının istoriyasını, bilsinnär geroylarını, ki düzmää geleceä, neçinki bilmeyän kendi istoriyasını – o yok nicä düzsün gelän zamanını”.

Kolecin direktoru Mariya TANA-

SOVİÇ şükür etti hepsini, kim geldi, kim hazırladı, yazdı poemayı, “neçinki o tema, angısını açıklêr avtor bir sancı halkımızın istoriyasında, da bizim borcumuz unutmamaa onnarı, kim canını verdi bizim gelän günnerimiz için”.

Poemanın önsözünü yazdı Ekaterina KILÇIK, da kendi sözündä yaptı analiz bu yaratmaya: “Gagauz dilindä... laflar var hertürlü... ama var kahr lafları da. Onnarın arasında ölä laflar nicä “cenk”, “yara”, “ölüm”, “kahr”. Biz bu lafları İkinci Dünnä cengin temasınan baa-lardık. Enidän bu laflar Gagauziyeyä geldilər Afganistandan.

Afganistan, Afganistan...

Sän askerin acısı, kahır...

Unudulmaz... silinmüz girginnü.

Kaç yıl geçti, ama afgan cengin can yaraları sızlêr. Kim bulundu o cenktä biler kıpımın paasını:

**Dumannı kızgın günün ucunda
Vakut uzalmıştı asirlerä?
Kim bulundu o afgan cengindä,
Biler kıpımın paasını halizdän.
Orada belli oldu insannık kalitesi:**

Ayın-aydın büyük lafın paası,

O – insannık kalitesi.

Kim kimdir? Kaç gram eder?

Ruhun ölçüsü kantardan geçer.

Hepsimiz aklımızda tutêrız o kara günü – 1982-ci yılın, Büyük ayın (yanvar) 15-ni, açan Başküüyünä geldi bir çirkin ölüm haber: Mihail TANASOGLU, 22 yaşında bir genç çocuk, afganistan cengindä kurban oldu.

Galina Dimitrievna SİRKEİ-KRİSTİOGLU cana yakın bir insan. O pek sever ana tarafını, onun insannarını – kendi vatandaşlarını. Mihail TANASOGLU – onun akranı. Başlangı klaslarda bir şkolada, bir klasta üürendilər. O sayêr kendini borçlu, ki gelän evlat-boylarına annatsın bu cellat cenk için, angısında kurban oldu 15051 asker. Galina Dimitrievna yazdı “O, afgan askeri!” poemayı Mihail TANASOGLU için, afgan cengindä canını verän asker için, başküüyün bir girgin oolu için, aylesinä, dostlarına – bir paalı kişi için:

Başküüyün girgin oolu,

Aylenin güneşi, umudu.

Kıvrak boylu, şen üzlü,

Muzıkayı sevän, sportçu.

Şakayı annar, esaplı sözü,

Yaşamayı sevän, sevän küüyünü.

Uçakçı, uçakçı istedi olmaa,

Bir asker gibi vatani korumaa.

Nekadar islää işlär taa yapaceydi Mihail, nekadar fayda getireceydi halkına. Anası inanamadı, ani onun oolu yok, o hep bekledi uşaanı.

Te, te tokat açılacak,

Te, te oolum girecek...

Ana yaşadı umutlan. O hep bekledi, bekledi oolunu. On yıl geçti.

On yılın vardır adı,

Neredü kahr, neredü acı...

On yıl bekledi oolunu ana,

Bitki-bitkiyü yazdı kıyat ona...

Mamusu ooluna – Mişaya bir kiyat yazdı. O kiyadın lafları bir da canı brakamadı raat. O ana duyguları dürttü Galininanın da canını. Galina Dimitrievna koydu neetinä annatmaa, nelär yaşadı, geçirdi Mişanın anası hem başka analar dä, kim kaybetti uşaanı o afgan cengindä. Ananın kiyadını okuduynan, duyêrsın ananın can acımasını, kaavi ruhunu, angısını o baaşlamıştı ooluna da hem annêrsın halizdän ananın sonzuz

sevdasını uşaanı, neçinki bu duygu – o ayozlu duygu:

O, ana sevdası! Ayozlu duygu!

Yok kenarı! Yoktur ucu!

Mişanın, nicä dä başka 15051 askerin, afgan cengindä ömür yıldızı vakıtsız sündü, ama o kaldı bizim aklımızda, canımızda, üreemizdä.

Bir nişan gibi, anmak taşı.

O istoriyanın – silinmüz izi.

Unudulmaz, unudulmaz

O girgin askerlär!

Unudulmaz, unudulmaz

Çetin ruhlu insannar!

Ko düülän kalplerdä yaşasınnar!

Adları dünnedä anılsınnar!”

Poemadan sıracıkları okudular kendi avtor hem üürenicilär: Mariya BARGAN, İna BORGAN, Alina MİHAYLOVA, Elena KURDOGLO, Olesä KAPAKLI, Elena KARASENİ, Natalya PLAHATNÜK. Poemanın kimi sıracıklarına yazıldı muzıka. Onu yazdılar hem çaldılar ikinci kurstan muzıka zanaadın bölümündän üürenicilär: Olesä PLUKÇİ, İvan BABOV, İra KUZNEŦOVA, Vlada VASİLKOVA.

Afgan cengi için aaraştırılmış materialın en önemni momentlarını, bir meraklı prezentaşiyaya görä, kendi sözündä açıkladı Svetlana ROMANOVA.

Afgan askerleri asoşiaşiyasının başı Pötr MAVRODİ annattı nicä yaşêr afgan cengin veterannarı, nelär yapıldı, ki unudulmasın o askerlär, kim kurban oldu o cenktä. Birkaç sıra o nişannadı, ani “onnar ozaman 18 yaşındaydı hem kim döndü o afgan cengindän çoyu hasta, neçinki orada – Afganistanda hastalandılar maleriyeyleän hem saarılıklan. Kim pek zor yaşêr, hasta, onnara afgan askerleri yardım ederlär. Ama nedän devletimiz unudêr onnarı, kimi bir vakit ateşä attı, kim saalını kaybetti o cenktä?”

Anılmış gagauz şairi Pötr MOYSÄ sözündä nişannadı, ani “poema gözäl hem uygun rifmada yazılı”. Genç şair Alla BÜÜK söledi, ani “Galina SİRKEİnin poemasının yardımınnan biz annêrız, ki gagauz dilindä var nica sevmä, aalamaa, özlemä, kızmaa, düşünmä, beklemä hem çok başka işlär. Bu poema gösterer, ani gagauz dili zengin hem şıralı bir dildir. Herbir duygumuzu var kolayımız açıklamaa. Avtor ölä laf bulmuş, ölä düzmüş poemayı, ani herbirin canını dalgalandırıp, dürttü”.

Meropriyatiyadan sora afgan askerin monumentinä çiçek koyuldu.

Aleksandra MARİNOVA,
Ay Boba Mihail ÇAKİRın adına
kolecin üüredicisi

“Pipiruda” yortusu şenniklän bakıldı

Gazetamızın geçän nomerindä yazdık, ani Caltay gimnaziyanın iştä hem ustalıkta pedagogun Evdokiya Petrovna PETKOVIÇİN zaametinnän, bu küüdä gagauzların eski yortularının adetleri korunêr hem yaşadılêr. Geçän nomerdä annatık nicä burada uşaklar “Lazari” gezdilär. Şindi okuyun nicä Caltayda “Pipiruda” yortusu bakıldı.

“Pipiruda” yortusuna hazırlanmak birkaç afa ileri başladı. Lääzımdı hazırlamaa çamurdan bir kukla, angısına Caltayda “Germançu” deerlär. O kuklayı bir dul karının Lübov Kirilovna PETKOVIÇİN aulunda yaptık. Germançu lääzımdı Pipiruda Gününädan (*Hederlez ayın (may) 14-dü*) kurusun. Bu arada usta Pötr Pötroviç KİÇUK, oolunnan Anatoliylän bilä, yaptılar Germançunun kruçasını, sandıını hem sandıın kapaaını. Sora, açan Germançu kurudu, onu boyadık: suratını – biyaz, güüdesini hem kollarını – kırmızı, ayaklarını da – kara. Gözlerin erinä kopça koyduk hem kırmızı boyaylan dudaklarını belerttik. Germançunun başına bir takä baaladık, da onu sandaa erleştirdik.

Pipirudaya karşı “Germançunun ölüsü” beklendi hem aalandı. Bunu yaptılar Lübov Kirilovna PETKOVIÇ, Varvara DRAGUŞAN, Ekaterina STAROVA, Elena İVANOVA, Olga NEDOVA, deyeräk: **“Germançu! Germançu! Bizim gözäl Germançumuz! Nerey gidersin? Getiräsin bizä yaamur! Getiräsin yaamur, bereket olsun deyni!”**

Pipiruda gezmäa deyni uşaklar ayırdılar aralarında bir **“Pipiruda”** – Jenä DRAGNEVA hem bir **“Gelincik”** – Varvara DRAGUŞAN. Sora, gözäl giinip, başlarına “pipiruda otundan” feneş takıp, ellerinä kalabak yapraa hem pi-

piruda çiçeendän demetçik alıp, Jenä DRAGNEVA, Tatyana KİÇUK, Varvara DRAGUŞAN, Elena İVANOVA, Ekaterina STAROVA, Olga NEDOVA, Alöna DRAGUŞAN, üüredicilerinnän Evdokiya Petrovna PETKOVIÇİN bilä, “Pipiruda” gezmäa yollandılar, evlerä hem sokaa su serperäk, yaamur olsun deyni, türkü çalarak, Allaha dua ettilär:

**Pipiruda gezeriz, gezeriz!
Allaha duva ederiz, ederiz!**

**Ver Allahum yaamurcuk, yaamurcuk!
Tarlada çamurcuk, çamurcuk!
Teknedä hamurcuk, hamurcuk!
Fırında somuncuk, somuncuk!
Uşaklara kolaççık, kolaççık!**

O günü Pipirudaylan uuradık Elena İvanovna DRAGNEVANIN hem İvan-na Pavlovna PETKOVIÇ evlerinin. Aula girdiynän, “Pipiruda” hem “Gelincik” aulu suylan serptilär, hem ev saabiykalar **“kalaylasınnar bakırcu”** hem **“bakırcu yamasınnar”** istetilär.

Belliki, ev saabiykalar paraylan “kalayladılar” hem “yamadılar” bakırcı. Sora “pipirudacılar” sıravardı istetilär: **“Bulö, yaa ver! Bulö, oloy ver! Bulö, papşoy unu ver! Bulö, pak unu ver! Bulö, kaymak hem iışimik ver!”** Bunarı da kabletilär, da geeri, Germançunun yanına döndüynän, onnardan imäk yapıldı – gözäl kırma.

Kurtulmadılar “Pipiruda” hem “Gelincik” islamaktan da. “Pipiruda” kızın tepesinä bir bakırcık su döküldü, “Gelinciin” üstünä da, nicä da başka “pipirudacılar”, su serpildi.

“Pipiruda” gezmäa bitirdiynän, “pipirudacılar” Germançuyu gömmäa götürdülär, da attılar onu derä içinä: **“Suylan gitsin, yaamur getirsin!”** Germançunun kruçasını derä boyunda sapladılar, “dalından” basmaları da dalı taşıyan kıza verdilər. “Dalı”, kalabak yapraklarını hem feneşleri da suya attılar.

Sora da, Lübov Kirilovna PETKOVIÇİN auluna dönüp, burada **“pomana sofrası”** kuruldu. Sofrayı kurmaa yardım etti Lübov Kirilovnanın kızı İrina, angısı, mamusunnan bilä, pek gözäl kırmalar yazmıştı hem pişirmişti, hem da imeklär hazırlamıştı.

“Pomana sofrasına” oturaceykana, hepsi bilä **“Hey, Göktä Bobamuz!”** duasını okudular hem dua ettilär, ani yaamur yaasın hem Lübov Kirilovna PETKOVIÇİN evindä da bereket olsun.

Allaa da o duvaları işitti, da bizä o günü büyük bir yaamur verdi.

*Evdokiya Petrovna PETKOVIÇ,
Caltay gimnaziyanın iştä hem
ustalıkta pedagogu*

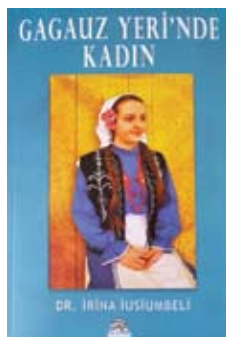
“Gagauz Yeri’nde kadın” kiyadı Ankarada çıktı

Ankarada gagauz karıları için **“Gagauz Yeri’nde kadın”** adlı bir bilim kiyadı tüparlandı, angısını hazırladı **Dr. İrina İUSİUMBELİ**.

Kiyatta, gagauzlarla ilgili bilgilerdän sora (*yaşadırlar, kökleri, istoriyası, dili hem başka*), Moldova Respublikasında Gagauz Yeri avtonomiya bölgesinin sınırları içersindä gagauz karıların cümnesi hem aylä durumu istoriya tarafından açıklanêr, duumaktan ölüme kadar bütün adetlär hem sıralar annadılêr. Gagauz karısı halk bilgileri tarafından gösteriler. Onun din dâ, yaşamada, politikada hem ekonomikada eri incelenir. Gagauz karıların yaratıcı hem enilikçi olduklarını ırgulamak için, onnarın çaldıkları türkölär da kiyatta er aldılar.

Bu kiyat hepsi okuyuculara, gagauzları yakından tanımaa deyni, kolaylık verer hem, toplumdaki karılar rölü perspektivasından, Gagauzluklan kulturamızı açıklêr.

Not. Dr. İrina İUSİUMBELİ duudu Kıpçak küüyündä hem bu kiyadı başladı kocasına Vasiliy İUSİUMBELİya.

“D. TANASOGLU” Milli teatrusu Türkiyedä

Çiçek ayın (aprel) 20-30 günnerindä **“Dionis TANASOGLU”** Milli teatrusu pay aldı **Türkiyenin Konya kasabasında halklararası “Bin nefes bir ses” (“Bin soluk bir ses”) Türkçe devlet teatrların Festivalindä.**

Gagauziyanın Çadır kasabasından **“Dionis TANASOGLU”** gagauz Milli teatrusu Festivaldä gösterdi spektakliyi **“Öldür beni, ayolcuum! (anılmış türk dramaturgu Aziz NESİNİN “Hadi Öldürsene Canikom” pyesası).**

Türkiye teatrlarından kaarä, Festivaldä pay aldılar Bulgariya, Gaga-

uziya (Moldova), Kazakistan, Poyraz Kipra (KKTC) hem Kosova teatrları.

Festivali, TÜRKSOY katkısınnan, hazırladı Türkiyenin kultura Bakanının devlet teatrları baş müdürlüü.

“ANA SÖZÜ” Gagauz dilindä gazeta
Çikêr 14.08.1988 beeri

Kurucu **“ANA SÖZÜ” S.R.L.**
Sertifikat No. 1003600086420

Todur ZANET
Baş redaktor

İndeksi - PM – 21358

Gazeta **“Universul”** basım evindä basilêr
Tiraj – 3020 ekz. Sımarlamak No: 2509.

YAZIŞMA ADRESİMİZ:
RM – 2028, Moldova, Kişinêu,
c/p Nr. 1025. Tel/fax: 022 28-18-04

e-mail: todur.zanet@gmail.com
zanet@anasozu.com